

NEW UNPUBLISHED TYPES

SERBIAN MEDIEVAL COINS

ZELJKO KNEZEVIC

НОВЕ НЕОБЈАВЉЕНЕ ВРСТЕ

СРПСКИ СРЕДЊОВЕКОВНИ НОВАЦ

Жељко Кнежевић

NEW UNPUBLISHED TYPES НОВЕ НЕОБЈАВЉЕНЕ ВРСТЕ

Serbian numismatics are full of surprises and over the years i was fortunate enough to recognize and identify 9 new unpublished Serbian medieval coin types.

Српска нумизматика је пуна изненађења и током протеклих година имао сам задовољство да препознам и идентификујем 9 нових необјављених врста српског средњовековног новца.

King Stefan Uros II Milutin (1282-1321)

Reference: New unpublished type. Silver "double cross" type. 20mm, 1.705g.

Obverse: Bare headed king receiving patriarchal double cross from saint Stefan, holding book of gospels decorated with 5 gems. 2 sides Latin Legend: VROSIVS S STEFAN (UROS SAINT STEFAN) around. Small T - R moneyer marks at the bottom of the shaft.

Reverse: Christ enthroned, holding book of gospels decorated with 5 gems. Greek letters: IC XC (In Greek: Ιησοῦς Χριστός - Jesus Christ) above. Moneyer marks: Λ - N to the sides. Possibly large R or N under left elbow. 4 triple dotted pellets around the throne. Halo has no usual lines.

Comment: This is very rare and unique example without a common title REX (KING) that is normally featured down along the shaft of the double cross. It is not clear why kings title is omitted it could be moneyers error or it was issued before Milutin became king. Double cross shaft is very thin and Christ throne has slightly arched top which is normally straight or flat.

Краљ Стефан Урош II Милутин (1282-1321)

Референца: Нова необјављена врста. Сребрна "двоструки крст" врста. 20 мм, 1.705 г.

Аверс: Гологлави краљ прима патријархални двоструки крст од светог Стефана који држи књигу јеванђеља украшену са 5 драгуља. На 2 стране Латинска легенда: VROSIVS S STEFAN (УРОШ СВЕТИ СТЕФАН) околу. Мали Т - R ковнички знаци на дну дршке.

Реверс: Христ седи на престолу и држи књигу јеванђеља украшену са 5 драгуља. Грчка слова: IC XC (на грчком: Ιησοῦς Χριστός - Исус Христ) изнад. Ковнички знаци Λ - Ν са стране. Могуће велико R или N испод левог лакта. 4 троструке тачкасте пелете око престоло. Ореол нема уобичајене линије.

Коментар: Ово је веома редак и јединствен пример без уобичајене титуле REX (КРАЉ) која се обично налази горе дуж дршке двоструког крста. Није јасно зашто је краљева титула изостављена, можда је грешка ковничара или је издата пре него што је Милутин постао краљ. Дршка двоструког крста је веома танка, а Христов престо има благо закривљени врх који је обично раван.

King Stefan Uros III Decanski (1321-1331)

Reference: New unpublished type. Silver "double cross" type. 21mm, 1.913g.

Obverse: Crowned king receiving patriarchal double cross from saint Stefan, holding book of gospels decorated with 5 gems. Latin legend: STFAN STEFV (STEFAN STEFAN) around.

Reverse: Christ enthroned, holding book of gospels decorated with 5 gems. Greek letters: IC XC (In Greek: Ιησοῦς Χριστός - Jesus Christ) above. Moneyer marks: N - A to the sides. 4 triple pellets around the throne.

Comment: Crude but unpublished example with shorten names and no royal or religious titles. Double cross is very thin with no title REX along its shaft. Figures are slim and tall and kings feet look unusually large. Christ throne is extended to the edges of the coin. IC IC instead of usual IC XC. Lovely brown/green patina.

Краљ Стефан Урош III Дечански (1321-1331)

Референца: Нова необјављена врста. Сребрна "двоструки крст" врста. 21мм, 1.9г.

Аверс: Крунисани краљ прима патријархални двоструки крст од свеца Стефана који држи књигу еванђеља украшену са 5 драгуља. Латинска легенда: STFAN STEFV (СТЕФАН СТЕФАН).

Реверс: Христ је устоличен, држи књигу еванђеља украшену са 5 драгуља. Иницијали на латинском језику: IC IC (Исус Христос) горе, са стране слова N - A и 4 троструке пелете око престола.

Коментар: Груб али непознат, необјављен и јединствен примерак са скраћеним именима и без краљевских или верских титула. Двоструки крст је врло танак без стандардне REX титуле која се обично налази у положају дуж дршке. Фигуре су танке и високе, а краљева стопала изгледају необично велика. На реверсу Христов престо се необично пружа до ивица новчића са IC IC иницијалима уместо уобичајени IC XC. Дивна браон/зелена патина.

King and Emperor Stefan Uros IV Dusan (1331-1355)

Reference: New unpublished type. Silver "helmet" type. 20mm, 1.255g.

Obverse: Ornamented helmet pointing left. Latin legend: TEFANVS DEI GRA (STEFAN BY THE GRACE OF GOD). Thick dotted line on the face of the helmet.

Reverse: Christ sitting on the very large throne with both hands raised, almost crossed and no visible book of gospels. Lilies above the each side of the throne instead of usual Greek letters: IC XC. Moneyer mark: m on the left side. 2 triple dotted pellets in the middle of the throne.

Comment: Very rare coin with lovely patina and condition. Not published, it is not found in Jovanovic or Dimitrijevic catalogue so completely new type. First S in kings name is missing. This is only so far known example where Jesus has lilies above his throne instead of very common initials IC XC. Jesus is also not holding book of gospels which is almost always featured on most Serbian medieval coins. Kings title REX, also very common, is missing. Letters are unusually large and beautifully decorative with pointy ends. Helmet looks standard but 4 triple dotted pellets around are very large and circle above does not contain usual star but another circle with a dot in the middle. Beautiful example very well made and of very good quality.
Minted before Dusan became Emperor so 1331-1346.

Краљ и Цар Стефан Урош IV Душан (1331-1355)

Референца: Нова необјављена врста. Сребрна "кацига" врста. 20мм, 1,255г.

Аверс: Украсна кацига окренута лево. Латинска легенда: TEFANVS DEI GRA (СТЕФАН ПО МИЛОСТИ БОЖЈОЈ).

Реверс: Христ седи на веома великом престолу са обе подигнуте руке, скоро прекрштене и без видљиве књиге јеванђеља. Љиљани или кринови изнад обе стране престола уместо уобичајених Грчких слова: IC XC. Сигла m на левој страни. 2 троструке тачкасте пелете у средини престола.

Коментар: Врло редак новчић са прелепом патином и стањем. Није објављено, не налази се ни у каталогу Јовановића ни Димитријевића, тако да је потпуно нова врста. S у имену краља недостаје. Ово је једини досад познат комад где Исус има љиљане изнад свог престола уместо врло уобичајених иницијала IC XC. Исус такође не држи књигу јеванђеља која се скоро увек налази на већини Српских средњовековних кованица. Недостаје краљева титула REX, такође врло честа. Слова су необично велика и лепа, украсна и декоративна. Кацига изгледа стандардна, али 4 троструке тачкасте пелете су веома велике и круг изнад не садржи уобичајену звезду, већ још један мањи круг са тачком у средини. Прелеп комад, врло лепо кован и веома доброг квалитета. Пуно лепши него на слици.

Кован пре него што је Душан крунисан за Цара значи 1331-1346.

Emperor Stefan Uros V (1355-1371)

Reference: New unpublished type. Silver "helmet" type. 19mm, 0.639g

Obverse: Ornamented helmet facing right. Latin description: . PL?? VROS (UROS). 3 dotted pellets on each side.

Reverse: Christ bust facing, holding book of gospels decorated with 3 large gems that look like 3 circles. Moneyer mark P on the left side and one unrecognizable on the right side. Greek letters: IC XI (In Greek: Ιησούς Χριστός - Jesus Christ) above.

Comment: Letters on the obverse very clearly indicate king's name UROS. Lovely natural patina and very well preserved and detailed.

Dimitrijevic in his book has 4 examples, referenced D 103 30-33, with helmet facing right but description is unrecognizable and on the reverse there is no bust of Jesus but he is standing. Interestingly one of those 4 also has IC XI instead of IC XC. Jovanovic has some examples with helmets published Jov 12 18-21 but description around helmet is IMPERATOR VROS and Jesus is sitting down on the throne, not a bust.

Цар Стефан Урош V (1355-1371)

Референца: Нова необјављена врста. Сребрна "кацига" врста. 19мм, 0,639г

Аверс: Украсна кацига окренута удесно. Латински опис: . PL?? VROS (УРОШ). 3 тачкасте пелете са обе стране.

Реверс: Христова биста, држи књигу јеванђеља украшену са 3 велика драгуља која изгледају као 3 круга. Ковнички знак Р на левој страни и један непрепознатљив знак на десној страни. Грчка слова: IC XI (на грчком: Ιησους Χριστος - Исус Христос) горе.

Коментар: Слова на аверсу врло јасно указују на краљево име УРОШ. Дивна природна патина и веома добро очуван и детаљан. Димитријевић у својој књизи има 4 примера, референца Д 103 30-33, са кацигом окренутом удесно, али опис је непрепознатљив, а на полеђини нема Исусове бусте, него он стоји. Занимљиво је да један од та 4 такође има IC XI уместо IC XC. Јовановић има неколико објављених примера са кацигама, Јов 12 18-21, али опис око кациге је IMPERATOR VROS и Исус седи на престолу, није његова биста.

Prince Stefan Lazar Hrebeljanovic (1371-1389)

Reference: New unpublished type. Silver "horns" type. 15mm, 0.598g.

Obverse: Ox-horned helmet facing to the left (heraldic symbol of the Hrebeljanovic-Lazarevic dynasty).

Latin description: CON ∴ TE LAZA (KNEZ LAZAR) around.

Reverse: Christ facing and seating on the throne with both legs represented with 3 straight lines, holding book of gospels decorated with 4 gems. Greek letters: IC - XC (In Greek: Ιησούς Χριστός - Jesus Christ) above.

Comment: Extremely rare and unpublished example of Prince Lazar coinage. It is believed that altogether 27 exist but this one is now first registered and published example with correct weight and size.

Interestingly this coin is very similar to buttons from Knez Lazar clothing that have survived to this day.

This clothing of Prince Lazar was the ceremonial uniform in which the relics of Prince Lazar were transferred 2 years after the Battle of Kosovo in 1391, only to be moved again during the Migration of Serbs near the end of the 17th century and later again during the WW2 under the threat of then NDH to Belgrade.

The fate of the clothing also reflects the fate of the Serbian people, it was moved and was in immediate danger to be destroyed several times during their history. Despite all threats, clothing and coins have survived for our enjoyment today.

Clothing is now safely kept and it is on display in the Museum of the Serbian Orthodox Church in Belgrade, in Serbia and coin is safely kept with me.

Кнез Стефан Лазар Хребељановић (1371-1389)

Референца: Нова необјављена врста. Сребрна "рогови" врста. 15мм, 0.598г.

Аверс: Кацига с воловским роговима окренута на лево (хералдички симбол династије Хребељановић-Лазаревић). Латински опис: CON ∴ TE LAZA (КНЕЗ ЛАЗАР) около.

Реверс: Христ окренут лицем седи на престолу где су обе ноге престола представљене са 3 усправне линије и држи књигу јеванђеља украшену са 4 драгуља. Грчка слова: ΙС - ΧС (на грчком: Ιησους Χριστος - Исус Христос) изнад.

Коментар: Изузетно редак и необјављен пример кованог новца кнеза Лазара. Верује се да их има укупно 27 али овај је сада први регистрован и објављен пример са тачном тежином и величином. Занимљиво је да је овај новчић веома сличан дугмадима са одеће кнеза Лазара које је преживело до данас.

Ова одећа кнеза Лазара била је свечана униформа у коју су мошти кнеза Лазара пренете 2 године после Косовске битке 1391. године, да би поново биле премештене током Сеобе Срба крајем 17. века и касније опет током Другог Светског Рата под претњом тадашње НДХ у Београд.

Судбина одеће одражава и судбину српског народа, неколико пута је током своје историје морала бити померана и била у непосредној опасности од уништења. Упркос свим претњама, остала је и одећа и овај новац за наше данашње уживање.

Одећа се сада безбедно чува и изложена је у Музеју Српске Православне Цркве у Београду, у Србији а новчић се безбедно чува код мене.

Prince Stefan Lazar Hrebeljanovic (1371-1389)

Reference: New unpublished type. Silver "sceptre" type. 15mm, 0.502g.

Obverse: Crowned Lazar standing, facing, wearing long attire and holding small cross tipped scepter.

Latin description: CONTE LASAR (PRINCE LAZAR).

Reverse: Large head of Christ in the middle surrounded by halo. **Latin description:** CONTE LASAR (PRINCE LAZAR).

Comment: New type not in great condition and not particularly beautiful but still very rare and unpublished example of Prince Lazar coinage with natural toning and patina. Large N on both sides on reverse and obverse in the same place on the right side is best indication of the rare occurrence where the same description is being used: CONTE LASAR.

All coins with Latin description were minted after Lazar death in the first years after Battle of Kosovo in 1389. Reason for this was control held by the merchants of Dubrovnik and their decision to use their business language. Lazar's widow, Milica, ruled as regent for their young son Stefan Lazarević, Lazar's successor, until he was old enough to take over, as he did after becoming Despot in 1402.

It is well known that his son Despot Stefan Lazarevic 1402-1427 minted types with large head of Christ in the middle on reverse but this example proves that they are minted couple decades earlier and that Despot Stefan probably used his fathers design as a example for his own minting.

There are only 3 known coins of this type in existence and this is now first registered and published example.

Кнез Стефан Лазар Хребелъановић (1371-1389)

Референца: Нова необјављена врста. Сребрна "жезло" врста. 15мм, 0,502г.

Аверс: Крунисани Лазар стоји, окренут лицем, обучен у дугачку одећу и држи мало жезло са крстом на врху. Латински опис: CONTE LASAR (КНЕЗ ЛАЗАР).

Реверс: Велика глава Христа у средини окружена ореолом. Латински опис: CONTE LASAR (КНЕЗ ЛАЗАР).

Коментар: Нова врста није у најбољем стању нити је леп комад али је ипак веома редак и необјављен пример кованог новца кнеза Лазара са природним тонирањем и патином. Велико N са обе стране на реверсу и аверсу на истом месту на десној страни је најбољи показатељ ретке појаве где је кориштен исти опис: CONTE LASAR.

Све кованице са латинским описом коване су након Лазареве смрти у првим годинама после Косовске битке 1389. године. Разлог за то је била контрола дубровачких трговаца и њихова одлука да користе језик којим су се служили у пословању. Лазарева удовица, Милица, владала је као регент за њиховог младог сина Стефана Лазаревића, Лазаревог наследника, све док он није био довољно стар да преузме власт, као што је то и учинио након што је постао деспот 1402. године. Познато је да је његов син деспот Стефан Лазаревић 1402-1427 ковао врсте са великом Христовом главом у средини на аверсу, али овај пример доказује да су ковани неколико деценија раније и да је деспот Стефан вероватно користио дизајн свог оца као пример за своје ковање. Постоје само 3 позната комада ове врсте а ово је сада први регистрован и објављен пример.

Prince Stefan Lazar Hrebeljanovic (1371-1389)

Reference: New unpublished type. Silver "sceptre" type. 17mm, 0.812g.

Obverse: Prince standing, facing, bear-headed, holding sceptre. Serbian description: KNE3b ЛАЗАРb (PRINCE LAZAR) around. 2 triple dotted marks, one on each side.

Reverse: Christ seating on the throne and holding book of gospels decorated with 5 gems. Moneyer mark P on the left side. Greek letters: IC - CI (In Greek: Ιησούς Χριστός - Jesus Christ) above.

Comment: Toned with lovely patina. Unique, unpublished example in Serbian numismatics, crude strike and a mystery as to design and origin but most likely made in Prince Lazar name after his death at Kosovo battle in 1389.

Кнез Стефан Лазар Хребељановић (1371-1389)

Референца: Нова необјављена врста. Сребрна "жезло" врста. 17мм, 0,812г.

Аверс: Гологлав кнез стоји, окренут лицем и држи жезло. Српски опис: KNE3b ЛАЗАРb (КНЕЗ ЛАЗАР) околу. 2 троструке тачкасте пелете, по једна са обе стране.

Реверс: Христ седи на престолу и држи књигу јеванђеља украшену са 5 драгуља. Ковнички знак Р на левој страни. Грчка слова: IC - CI (на грчком: Ιησους Χριστος - Исус Христос) изнад.

Коментар: Тониран са лепом патином. Уникатан, необјављен пример у српској нумизматици, грубо ковање и мистерија што се тиче дизајна и порекла, али је највероватније кован у име кнеза Лазара после његове погибије у Косовској бици 1389. године.

Serbian Nobleman Balša III Balšić (Ruler of Zeta 1403-1421)

Reference: New unpublished type. Silver "wolf helmet" coin. 18mm, 0.766g. Bar mint.

Obverse: Balšić family coat of arms. Crowned helmet facing to the left crested with large wolf's head. At the bottom of the helmet is a shield with a head of a wolf in the middle of it. Latin legend around: **M BALSE D GORGI • (MONETA BALSE DOMINI GEORGE - MONEY BALSE LORD DJURADJ)**. Big star on the right.

Reverse: Saint Laurentius standing facing in mandorla holding a vigil lamp or a cresset in his right hand and a book of gospels in his left. Latin legend: **• M SVINE • RVALS •** (SAINT LAURENTIUS or SAINT LAWRENCE) around.

Comment: Extremely rare coin with a lovely patina, very well preserved and detailed.

Saint name is upside down. Instead of **S LAVR ENCIVS** right to left, it reads **M SVINE RVALS**. Interesting curled legs of the wolf and a very large head for a coin that is 18mm wide.

Jovanovic never had this variant. Dimitrijevic published one with wolf's curled legs on the avers and upside description on the reverse but wolf's head is much smaller.

Nobleman Balša III ruled as a 5th and the last ruler of Zeta from April 1403 to April 1421.

Српски племић Балша III Балшић (Владар Зете 1403-1421)

Референца: Нова необјављена врста. Сребрна „вучја кацига“ врста. 18мм, 0,766г. Барско ковање.

Аверс: Породични грб Балшића. Кацига са круном окренута лево украшена са великом главом вука. На дну кациге налази се штит са главом вука у средини. Латинска легенда околo: M BALSE D GORGI • (MONETA BALSE DOMINI GEORGE - НОВАЦ БАЛШЕ ГОСПОДИН ЂУРАЋ). Велика звезда десно.

Реверс: Свети Лаврентије стоји у мандорли, држи кандило или крес у десној руци и књигу јеванђеља у левој. Латинска легенда: • M SVINE • RVALS ☩ (СВЕТИ ЛАВРЕНТИЈЕ) околo.

Коментар: Изузетно редак новчић са дивном патином, врло добро очуван и детаљан.

Име свеца је наопачке. Уместо S LAVR ENCIVS, десно на лево, стоји M SVINE RVALS. Занимљиве увијене вучје ноге и врло велика глава за новчић ширине 18мм.

Јовановић никада није имао ову варијанту. Димитријевић је објавио један са вуком увијених ногу на аверсу и наопаком опису на реверсу, али је вучја глава много мања.

Племић Балша III је владао као 5 и последњи владар Зете од априла 1403 до априла 1421 године.

Despot Stefan Lazarevic (1402-1427)

Reference: New unpublished type. Silver "sceptre" type. 13mm, 0.421g.

Obverse: Despot Stefan Lazarevic standing holding cross tipped sceptre. Serbian Cyrillic description: + ДЕСПОУѢ (DESPOT).

Reverse: Christ standing, facing and holding book of gospels. Greek letters: IC - XC (In Greek: Ιησούς Χριστός - Jesus Christ) to the sides.

Comment: Extremely rare and up to now completely unknown type. Despot is standing holding cross tipped sceptre which is not unusual but the combination of standing ruler and his title alone in description with the use of a Greek letter ϣ (ou) is totally new. Absence of despots personal name and his title only descriptions with Greek letter ϣ (ou) have only been found on " ox-horn helmet " type. Please compare with 3 "ox-horn helmet" type examples below.

Деспот Стефан Лазаревић (1402-1427)

Референца: Нова необјављена врста. Сребрна "жезло" врста. 13мм, 0,421г.

Аверс: Деспот Стефан Лазаревић стоји и држи жезло са крстом на врху. Српски ћирилични опис: + ДЕСПОУТЬ (ДЕСПОТ).

Реверс: Христ стоји, окренут лицем и држи књигу јеванђеља. Грчка слова: IC - XC (на грчком: Ιησους Χριστος - Исус Христос) са стране.

Коментар: Изузетно ретка и до сада потпуно непозната врста. Деспот стоји и држи жезло са крстом на врху што није необично, али комбинација стојећег владара и само његове титуле у опису уз употребу грчког слова χ ($\sigma\chi$) је потпуно нова. Деспотово име није присутно, а овакав опис само са титулом и грчким словом χ ($\sigma\chi$) се једино налази на „кацига са воловским роговима“ врсти. Упоредите са 3 примера „кацига са воловским роговима“ врстом.